

AZ IGEKÖTŐK JELENTÉSMÓDOSÍTÓ SZEREPE ÉS A NYELVI NORMA

SINKOVICS BALÁZS

Bevezetés

A nyelveművelő irodalom egyik vissza-visszatérő témája az igekötő-használat változásait érinti. Főként az úgynevezett „fölösleges igekötő”-re és a *meg, el* helyett használt *be, le* és a *ki* igekötőkre összpontosítottak. Az, hogy egyes igekötők – különösen a *be, le, ki* – újabb és újabb igéken jelennek meg, nem egészen új jelenség. Kovalovszky Miklós már jó ötven évvel ezelőtt részletesebben is foglalkozott a kérdéssel, bár elsősorban nyelveművelő szemszögből vizsgálta a jelenséget (Kovalovszky 1953: 173–7; 1980: 986–7; legrészletesebben Kovalovszky 1977: 169–82).

Hogy a nyelveművelés hozzáállását megfigyelhessük, kigyűjtöttem és rendszereztem az elmúlt több mint száz év fontosabb nyelveművelő kézikönyveiben szóvá tett új igekötős alakokat. Dolgozatomban arra kívánok rámutatni, hogy bár a felsorolt igekötős igék jelentős része valóban új, keletkezésük nem mondható szokatlanak, az igekötők nem fölöslegesek, és e változások jól leírható tendenciákba rendezhetők. E tendenciák korántsem újak, nem az elmúlt években-évtizedekben kezdődtek, hanem sokkal korábbra, részben talán egészen az igekötők kialakulásáig vezethetők vissza.¹ Az újként tárgyalt igekötős alakulatok jelentős része jól magyarázható az érintett igekötőknek a 19. században kialakult – vagy legalábbis megerősödött – funkciójával.

Előzmények

Mint ahogy számos más nyelvi változást, az igekötők szokatlan használatát is a 19. század második felében többen szóvá teszik. Imre Sándor az egyik első szerző, aki megemlíti, hogy olyan igék elé tettek – sokszor német hatásra – *be, ki, meg* igekötőt, amelyek elé nem szükséges: *bead* < *felad*; *beáru* < *eláru*, *betanul* < *megtanul*, *kiolvas* < *elolvas* stb. (Imre 1873: 122–3, 151–3).² Az idegen – akkortájt német – nyelvi hatást a nyelveművelők abban az időben is elutasították, és sok kedvezőtlennek ítélt változást német hatásnak tulajdonítottak. Simonyi is azt írja, hogy az igekötőket – különösen a *be, föl* és *ki* igekötőt – sokan németesen használják: *beszűntet* : *einstellen* (*megszűntet*), *kimarad* : *ausbleiben* (*elmarad*), *fölmond* (*leckét*) : *aufsagen* (*elmond*) (Simonyi 1903: 32–3).

¹ Az elmúlt néhány évben megszorodtak az igekötők használatával foglalkozó írások. Az e témáról író szerzők egyetértenek abban, hogy az igekötők újszerű, szokatlan alkalmazása az utóbbi években, évtizedekben fölgyorsult, egyes igekötőknek pedig szinte divatja van. E kérdés legjobb összefoglalása, és a *be* igekötő jelentéseit hatalmas példaanyagban bemutató tanulmány Ladányi Máriaától származik (2004).

² Imre jó néhány olyan igét említ elsőként, amelyek a későbbi munkákban is előkerülnek, először mint helytelenek, később mint elfogadhatók (l. Függelék).

A 20. század első felében is – és azóta folyamatosan – a nyelvművelő irodalomban gyakran hívják fel a figyelmet arra, hogy egyes igekötőket szokatlanul használnak. Balassa József 1922-ben azt írja: „Egyike a legcsunyább s a magyar stílust legjobban romboló divatháborúnak a *le* igekötő szertelen használata” (21). Ugyanebben a munkájában később pedig ezt olvashatjuk: „Újabbban gyakran visszaélnék az igekötők használatával s különösen a *le*, *meg* igekötőket akkor is használják, mikor nincs rájuk semmi szükség” (85). Például: *leköszöl*, *ienyomoz*, *megmarasztal*.³ Dengl János (1937: 254; 10. jegyz.) hasonló megállapítást tesz: „A *be*- igekötő mindjobban terjed a *meg*- igekötő rovására.” Pl. *betanul*, *behódol*, *bejósol* stb. Azt is írja még, hogy nagyon elterjedtek az igekötővel fölöslegesen nyomósított igék: *kikézbésít*, *beszoroz*, *behelyettesít*, *leutánoz*, *lefogad* stb. Helytelenít továbbá egy sor *le* igekötős igét, amelyekben korábban másik igekötő szerepelt: *lenyomoz* ~ *kinyomoz*, *lerövidít* ~ *megrövidít* stb. (uo. 254–5), valamint azt, ha az idegen szavakhoz fölösleges igekötőt tesznek: pl. *meginvítál*, *beinstallál*, *leredukál*, *kiexportál* (uo. 386). Tiszamarti Antal (1943: 18–20) a *be*, *ki* és *le* térhódítását teszi szóvá, mivel egyrészt korábban igekötő nélkül használt igéken, másrészt az ősi *meg* helyett alkalmazzák: *beigér*, *beigazol*, *kihangsúlyoz*, *leutánoz*; *behódol* (*meghódol*), *betart* (*megtart*), *kivizsgál* (*megvizsgál*), *lerövidít* (*megrövidít*) stb. A hibáztatásokat még hosszasan lehetne sorolni, egészen napjainkig (pl. Kovalovszky 1977: 169–82; NyKk. I: 984–7; NymKsz. 261–2). A 19. században a legfontosabb ellenérv az volt, hogy ha van német megfelelője, akkor germanizmus. Ez az érv – vagyis hogy idegen mintát követ, ezért helytelen – máig előfordul, de a fő kifogás velük szemben a későbbiekben az, hogy az ige igekötő nélkül is ugyanazt jelenti, illetőleg az, hogy abban a jelentésben már van egy régebbi igekötős változat. Az 1945 utáni időszakban a germanizmusra már nemigen hivatkoznak, a fő érv az lesz, hogy az igekötő fölösleges, mert semmilyen jelentéstöbblete nincs az újabb változatnak.

Ugyanakkor az sem hagyható figyelmen kívül, hogy Kovalovszky Miklós már 1953-ban védelmébe vesz egy sor, korábban nem helyeselt alakot, mivel jelentéstöbbletet hordoznak: *bediktál* (hiányzókat), *behelyettesít* (egy számot), *betart* (szabályt), *bevásárol*, *lenyomoz*, *kiolvas*, *visszaolvas* (lejegyzett szöveget) stb. (Kovalovszky 1953: 174–6).

Az eddigi tanulmányok az alábbi – szerintük helytelennek minősítendő – igekötő-használati tendenciákat említik:

- 1) Vannak szokatlan igekötős neologizmusok. Egyes igekötők olyan szerepben jelennek meg, ahogyan korábban nem: *bevállal*, *beájul*.
- 2) Idegen szavakhoz fölöslegesen járul igekötő, mert az alapszó már tartalmaz igekötőt, vagy annak megfelelő prefixumot: *kiexportál*, *ledegradál*.
- 3) Fölszemes igekötőt használnak egyes igéken, mert az ige önmagában is ugyanazt jelenti: *bepótol*, *beigér*, *leköszöl* ~ *pótol*, *igér*, *köszöl*.
- 4) Bizonyos igekötők terjednek mások rovására, általában a *meg* és az *el* helyett a *be*, a *ki* és a *le*: *bejósol*, *kiolvas*, *lebénít* ~ *megjósol*, *elolvas*, *mebénít*.

³ A többi példát lásd a Függelékben!

Igekötős neologizmusok

A szokatlan, meglepő használat korábban is feltűnt az igekötők változását behatóbban vizsgálóknak. Kovalovszky Miklós már az ötvenes évek elején azt írta: „Ez a forrongás az igekötők használatában, a beszélőknek szüntelen, szinte lázas kísérletezése új jelentésárnyalatoknak új nyelvi formákkal és eszközökkel való kifejezésére... azt mutatja, hogy nyelvünk mai korszakában a kifejezésbeli gazdagodásnak és árnyalásnak egyik leghasznosabb és legeleveníbb eszköze az igekötő” (Kovalovszky 1953: 176). Azt is meg kell ugyanakkor jegyezni, hogy példái jól magyarázhatók az igekötők jelentésmódosító funkcióival: *lepirítja a hagymát, lesüti a húst, leállítja a motort, kiolvasta a könyvet, beindítja a tanfolyamot* stb. (uo.). Kovalovszky nem utasítja el az összes szokatlan igekötős neologizmust. Azt is írja, hogy „megértőnek kell lennünk az új, még szokatlan, esetleg idegenszerű igekötős kapcsolatok iránt” (Kovalovszky 1980: 986). Ha jelentésbeli vagy stilisztikai többletet hordoz, akkor elfogadható, még akkor is, ha idegenszerű, divatos használat hozta létre őket, de a nyelvszokás mára elfogadta őket, mert jelentéstöbblettel vagy sajátos stílusértékkel bírnak (uo.).

Az elmúlt években többen is foglalkoztak napjaink gyakran furcsa, szokatlan igekötős szóalkotásaival. Nádasy Ádám említette ezt először: „Úgy tűnik, az utóbbi évtizedekben a magyar nyelv ráharapott a saját igekötőire. Mintha csiklandozná a beszélőket egyfelől az igekötőkben rejlő tartalmi potenciál, vagyis az, hogy eddig egybe mosott finom árnyalatokat is ki tudjunk fejezni (lásd *le* mint *lebeszélhető díjcsomag*, vagy *be* mint *bealszik*), másfelől a stílári lehetőség, a harsány kolorit, amit az igekötők halmozásával, meglepő váltogatásával tudunk elérni (lásd *lerendez*, *átranzferál*, *el-mellöz*, *kiprovokál*; *elfárad* helyett *lefárad*; vagy az olyanok, mint *szétdolgoztam az agyamat*)” (Nádasy 2003: 287). Pátrovics az igekötők használatának „nagyarányú terjedése”-ről beszél – egy Fülei Szántó Endrétől átvett terminussal „kreatív használat”-nak nevezve a jelenséget –, jónéhány példával szemléltetve is állítását (Pátrovics 2002: 484–5; vö. még Pátrovics 2003; T. Somogyi 2003).

Az új, szokatlan igekötős igék jelentős csoportját alkotják a *be* igekötős neologizmusok. Az igekötők változásáról szóló publikációk nagy része ezzel foglalkozik (pl. Nádasy 2003; Pátrovics 2003; Ladányi 2004). Részben azért tűnhetnek fel szokatlan-ságukkal, mert a *be* igekötő új szerepben jelent meg: *besír*, *bealszik*, *berévül*,⁴ részben pedig azért, mert nagy számban jelennek meg, tehát igen produktív összetételek. A szerzők általában egyetértenek abban, hogy a szlengből erednek (Pátrovics 2002: 486; vö. T. Somogyi 2003).

Az igekötős neologizmusokkal a továbbiakban nem foglalkozom. Közülük a *be* használatát Ladányi Mária 2004-ben megjelent tanulmányában hatalmas példaanyaggon kitűnően mutatja be és rendszerezi.

⁴ Ezekben a példákban a *be* igekötőnek új akcióminősége jelent meg. Nádasy Ádám ezt szubmerzív funkciónak nevezte, mivel az igekötő itt a cselekvésben való elmerülést, beletemetkezést érzékelteti (2003: 287), Ladányi Mária szerint viszont „a cselekvésben való elmerülés a *behisztzik*, *besír*, *beröhög* igék esetében is másodlagos a valamilyen felfokozott/intenzív állapotba való kerüléshez és az abban való elmerüléshez képest, vagyis a szubmerzív akcióminőség itt is a *kezdéssel* és az *intenzitással* összekapcsolódva jelentkezik” (Ladányi 2004: 102).

Fölösleges igekötő idegen szavakon

A fölösleges igekötő-használatnak egyik leggyakrabban hibáztatott változata az, ha olyan idegen szavakat, amelyek az átadó nyelvben már tartalmazznak prefixumot, fölöslegesen még egy azonos értelmű magyar igekötővel is megtoldanak a beszélők (vö. Kovalovszky 1953: 173; Huszár 1992: 270).

Egy természetes tendencia megnyilvánulásának tarthatjuk azt, hogy olyan idegen szavakat, amelyek az eredeti nyelvben igekötővel vannak ellátva, magyar igekötővel használunk. Az idegen szót – mert a magyarul beszélő számára nem motivált – nem elemzik ketté (igekötőre és igére), előtagjába nem érzik bele az igekötőt, és a pontosabb közlés érdekében egy magyar igekötővel illesztik be a magyar nyelv rendszerébe.

A jelenséget többen a latinos műveltség visszaszorulásával magyarázzák, vagyis hogy a nyelvhasználó nem tudja a szó idegen nyelvbeli jelentését (Dengl 1937: 386; Kovalovszky 1953: 173; 1977: 176; Balázs 2001: 75, Pátrovics 2002: 486). Ez azonban csak részben igaz. Több közülük felbukkan már a 19. század végén (pl. *meginvitál*, *megreformál*), de vannak adatok jóval korábról is, olyan szövegkörnyezettel, amelynek esetében a latin nem tudása kevésbé jöhet szóba: 1599: „Es Summához computaluan az tavaly eztendeobely partialban *be inseralt* summat teott mindenesteol fl. 1418/31” (SzT. I: 698b). 1599: „Forgott eo kgmek eleott Radnothi Jstwan, es Alczner Georgy dolgok, miertthogy ... in Anno 1597-ben Zam weweo vrain Ispansagbely tiztekben bizonios terhekkell sulliosítottak volt eoket kikbeol valo *expurgalasokra* eo kgmek varosul eoket kys bochatottak vala melyek beol valo *ky expurgalasara* reportaltanak mostan bizonios tanuknak vallasokat” (SzT. VI: 720b – Kiemelés tőlem: S.B.).

Az idegen szavak „fölösleges igekötővel” való ellátásában a pontosabb közlésre való törekvés mellett a szerkezetkeveredésnek is lehet szerepe: *exportál* × *kivisz* > *kiexportál*, *investál* × *befektet* > *beinvestál* stb., bár ezt kevésbé szokták hangsúlyozni (vö. mégis Kovalovszky 1977: 177; NymKsz. 60).

A Magyar Nemzeti Szövegtárban és a Magyar Történeti Korpuszban ezekre alig van adat (lásd Függelék I.), írásban tehát nem lehetnek gyakoriak.

A „fölösleges” igekötők⁵

Több mint száz éve hibáztatják a nyelvművelők azokat az igekötős igéket (az idézeteket lásd fentebb), amelyeket szerintük a beszélők fölöslegesen látnak el perfektíváló igekötővel, mert az alapige anélkül is befejezettséget fejez ki. Bár a sérelmezett példák jelentős része a 19. század végéről és a 20. század első feléből származik, véleményem szerint ez a tendencia nem új, gyökerei az ómagyar korba nyúlnak vissza. Legfeljebb annyi bennük az új, hogy a 19. században más igekötőket használnak gyakrabban, mint azt megelőzően.

Az ómagyar kor végén az igekötők kialakulásával és a perfektív funkció megjelenésével kialakulhatott egy olyan szabály, hogy a befejezettséget tipikusan az igekötő jelöli. Ennek következtében mind több ige kapott igekötőt. A nyelvműlékekből jól nyomon követhető ez a változás. A Halotti Beszédben még igekötő nélkül találunk több

⁵ A fölösleges igekötők funkciójáról legújabbán: É. Kiss 2004: 25–27.

olyan igét is, amelyek a későbbiekben a cselekvés befejezettségének megerősítésére igekötőt kaptak: HB. Ef *zoboducha* wt urdung ildetutvl – FestK. 379: *Zabadyhch megh* te ellenfeegednek zolgalatyabool; HB. kat vr ez nopun ez homus világ timnucebelevl *mente* – BirkK. hadtol sem zabadeithaŕtac meg magokat sem gonozocbol *mènthetic ki* magokat (D. Máta 1992: 679). Mivel az igekötős igék általában befejezettek is voltak, ez azzal járt, hogy analógiásan egyre több befejezett cselekvést jelölő ige kapott igekötőt (uo. 693).

A 19. és a 20. században tovább folytatódik ez a tendencia. Amint arra már J. Soltész Katalin is utalt (1959: 219), a 19. századra a *meg* és *el* perfektiváló szerepe meggyengült, ezzel szemben a *be* és a *le* ebben a funkcióban viszonylag új, ezért ezeket kezdték perfektiválásra alkalmazni.⁶ (A *le* igekötőről lásd még J. Soltész 1959) Nem lehet véletlen, hogy éppen a *be*, *le*, *ki* igekötők kerültek elő gyakrabban, hiszen ezek az irányjelentésen – és az ezzel összefüggő jelentésárnyalatokon – kívül viszonylag kevés funkcióban voltak használatosak. Emellett, úgy vélem, nem hagyható figyelmen kívül ebben az időben a német – és kisebb mértékben a latin – nyelvi hatás sem: a 19. században számolnunk kell a tükörfordítással alkotott szavakkal is (l. pl. NyÚSz.: *becikke-lyez*, *begyakorol*, *behoz*, *bepeler*, *betábláz*, *betart*, *lebeszél*).

Az igekötővel nyomatékosított igék legnagyobb részének a jelentését az igekötő módosítja, pontosítja, illetve még jobban kiemeli a cselekvés befejezettségét. Általában az új változat vagy már keletkezésekor jelentéstöbblettel rendelkezik, vagy később alakul ki eltérő jelentése. A 19. század végén, 20. század elején ide sorolt igék nagy része – ha máig használatban maradt – ma már mást jelent, vagyis jelentésselkülönülés történt az igekötős és az anélküli alak között; az igekötős változat általában szűkebb, speciálisabb jelentésű. Simonyi Helyes magyarság című munkájában a következőket találjuk: *befoganatosít*, *befolyamodik*, *begyöz*, *beidéz*, *beigazol*, *bemellékel*, *beszerez*, *bevádol*, *elfogad*, *leközöl*, *megmarasztal*, *meztámogat*, *megválaszol* (Simonyi 1903). Különös, hogy a Simonyi által említett igék többsége a későbbi nyelvművelő kézikönyvekben nem kerül elő. A *megválaszol*-t ugyan szóvá teszik még egy ideig, de ma már elfogadhatónak minősül, az *elvár* és a *megmarasztal* pedig Balassánál még megtalálható (1933), de utána már nem. A *beigazol(ódik)* és a *leközöl* viszont az utóbbi évek nyelvművelő munkáiban is szerepel (NymKsz. 60, 347).

Nagyobb számban először Dengl sorol fel könyvében igekötővel „főlölegesen” nyomósított igéket. Ezeknek jelentős része azután a későbbi nyelvművelő irodalomban is megtalálható; a többség eleinte mint hibás, kerülendő forma, később úgy, hogy már nem tartható helytelennek, vagy amely egyik jelentésében elfogadható, másikban azonban nem. Ez feltehetően azzal magyarázható, hogy még ha kezdetben főlölegesnek is tűnt az igekötő, idővel kialakul valamelyes jelentéstöbblete. Például az igekötő nélküli változat az általánosabb, az igekötős a speciálisabb jelentésű lesz: *kezel* ~ *lekezel*, *sze-zer* ~ *beszerez*, *ápol* ~ *leápol*.

⁶ „Amilyen mértékben fejlesztette ki a *meg* után a többi igekötő is perfektív funkcióját, olyan mértékben csökkent a *meg* perfektiváló ereje. Hogy a két jelenség közül melyik oka a másiknak, nehéz lenne eldönteni, de kölcsönhatásuk kétségtelen” (J. Soltész 1959: 44–5).

Dengl példái között van azonban néhány olyan ige, amelyeknek nagyon eltérő a megítélésük. A *beigazol* és a *leszállít* (árut) Denglnél helyesként szerepel, de a *beigazol*-ról egészen napjainkig azt írják a nyelvvelők, hogy fölösleges rajta igekötő, a *leszállít* pedig csak az utóbbi években vált elfogadottá (NymKsz.; NymKsz.²). A Dengl által hibáztatott *elkötelezi magát* és a *felmagasztal* ezzel szemben az Értelmező szótárban választékos stílusminősítést kapott (ÉrtSz. *elkötelez*, *felmagasztal* alatt).

A perfektiválás mellett más oka is lehet az igekötő megjelenésének. Egyes esetekben az igekötős változat azt fejezi ki, hogy nagyobb mértékben történik valami, például a mennyiségi csökkenést vagy növekedést kifejező igékben: *erősít* – *felerősít*, *fokoz* – *felfokoz*, *csökkent* – *lecsökkent* (vö. Dengl 1937: 255), újabbak: *szűkít* – *leszűkít*, *rövidít* – *lerövidít* (vö. J. Soltész 1959: 148). Más esetekben a *le* és a *fel* igekötő az erkölcsi lealacsonyítást, illetve felemelést fejezi ki: *lekezel*,⁷ *legyaláz*, *lepocskondiáz*; *felmagasztal* (Kovalovszky 1953: 173).

A perfektív funkció mellett jó néhányszor – különösen a *be* és a *ki* esetében – az igekötő irányjelentése is közreműködhetett a kialakulásban: *becsator*, *befolyamodik*, *behelyettesít*, *beidéz*, *bemellékel*; *kifolyósít*, *kiigényel*, *kiközvetít*, *leigényel* stb. Ezen kívül az analógia, illetve a kontamináció is közrejátszhat egy-egy újabb igekötős alak létrejöttében: *kiszámláz*: *kiállítja a számlát*, *leápol*: *olajjal leken és letörölget*; *lesokszorosít*: *sokszorosít* × *lemásol*.

Kétségtől függetlenül méltóak azok az esetek, amikor is az igekötős ige már jóval korábban felbukkan, de csak a 20. század első felében kezdik hibáztatni. Például: 1526–27 *beajánl*, 1573 *bevádol*, 1584 *lecsökken* (NySz.), 1637 *bebizonyít* (J. Soltész 1959: 117), a 18. század vége *bepótol* (J. Soltész 1959: 117), 1783 *beszerez* (NyÚSz.).

Az igekötő másik helyett áll

A 19. század végétől többen is fölhívták arra a figyelmet – amint azt fentebb bemutattam –, hogy a *meg* és a *el* igekötőket egyre több igén a *be*, illetve a *le* váltotta föl. Az esetek nagy részében az igekötő perfektív funkciójú, azt mégsem mondhatjuk, hogy az új igekötő perfektiválja az igét, hiszen a régi igekötő is hasonló funkciójú volt: *megtanul* ~ *betanul*, *elismer* ~ *beismer* stb. Az ilyen és ehhez hasonló példákban jelentős szerepet kaphat az igekötő irányjelentése is, és a *be* esetében az igekötő új jelentésspecializáló szerepe is fontos tényező lehet.

A tendencia nem új, a kódexek korától ugyanis folyamatosan átrendeződés figyelhető meg az igekötők használatában, bár ezt csak a 19. századtól teszik szóvá.⁸ Az igekötő szerepe eleinte a cselekvés irányának megjelölése volt. Ezt legelőször a *meg* vesztette el – már a legkorábbi nyelvemlékekben sincs meg irányjelentésben –, s kialakul perfektiváló funkciója. A *meg* a korai kódexekben nagyon általános, az igekötők-

⁷ Ma a *lekezel* vkit használatos 'megalázóan bánik vkivel' jelentésben, de a 19. század óta a *lekezel* vkivel 'kezet fog vkivel' ige is előfordult, és csak ez utóbbiban tartják fölöslegesnek az igekötőt (vö. NymKsz.²: 337).

⁸ Először a Debreceni Grammatikában találunk elitelő megjegyzést; a szerzők szerint a *bevégezni* nem jó az *elvégezni* helyett. A fő kifogás az, hogy a *be* mint a befelé való irányulás kifejezője a *vég* szóval nem illeszthető össze (DebrGr. 1795: 304).

nek a felét ez teszi ki (Kovács 1954; D. Mátai 1992: 685). Mivel a *meg* fő funkciója már az ómagyar kor végén a perfektválás lett, így fordulhatott elő az, hogy a középmagyar korban a perfektív funkciója meggyengült, és más igekötőket is kezdtek e célra alkalmazni. A *meg*-et később sok szóban másik igekötő váltja fel, nemritkán már a 16. században. Ebben a szerepkörben először az *el*-t, később a *fel*, *ki*, *be*, *le* igekötőket kezdik használni: *megarat* > *learat*, *megolt* > *elolt*; *megnevet* > *kinevet* stb. (vö. J. Soltész 1959: 52–6; D. Mátai 1992: 674–82).

A többi igekötőnek a perfektív funkciója viszonylag új. A 19. század elejétől egyre erősödik a *be* és a *le* perfektív használata, sok esetben a *meg* helyett jelennek meg: *megtanul* → *betanul*, *megszerez* → *beszerez*, *megvár* → *bevár*, *megmosdik* → *bemosdik*. Bár kétségtelenül megfigyelhető olyan tendencia, hogy a korábbi *meg* igekötőt felváltó *be* vagy *le* bizonyos esetben ugyanazt jelenti, mint a korábbi igekötős alak, többnyire azonban nem szorítja ki a régi változatot az új, hanem megmarad mind a két alak, és jelentésük elkülönül.

A legtöbb szóban nemcsak egyszerű váltásról van szó. Az új igekötős alak más szemléletet is fejez ki. Ezt mutatja az is, hogy a 19. századi igekötőcserés példák legtöbbje a régi és az új formában ma is él (pl. *elfojt* ~ *megfojt*, *elolvas* ~ *megolvas*, *lefizet* ~ *megfizet*, *fogad* ~ *megfogad*, *kiszab* ~ *megszab* stb. – vö. J. Soltész 1959). Sok esetben az új igekötős igének olyan jelentése alakul ki, amilyen az eredetinek nem volt: *eltart* ~ *kitart*; *megbetegszik* ~ *lebetegszik*, *megfürdik* ~ *lefürdik*, *mebénul* ~ *lebénul* stb.

A *megbetegszik* ~ *lebetegszik*,⁹ *megvizsgál* ~ *kivizsgál*, *meggyengít* ~ *legyengít* pároknál más jelentéskülönbséggel is számolni kell. J. Soltész ezt a különbséget Deme nyomán a *meg* félperfektív funkciójának nevezi. Azaz „a cselekvés csak részben fejlődött be, illetőleg véget ért ugyan, de nem érte el célját;” pl. *gyengít* (folyamatos) ~ *meggyengít* (félperfektív) ~ *legyengít* (teljesen perfektív) (J. Soltész 1959: 45). Az igék egy részénél az új igekötős változat intenzitásbeli különbséget fejez ki. Az eredeti *meg* igekötővel álló a kisebb mértékben, az új, *le* igekötős a nagyobb mértékben bekövetkezett cselekvésre, állapotra utal: *lebénul* ~ *mebénul*, *lebetegszik* ~ *megbetegszik*, *legyengít* ~ *meggyengít*, *lerúg* ~ *megrúg*, *lesántul* ~ *megsántul*, *letámad* ~ *megettámad*, *leterhel* ~ *megterhel*.

Természetesen nem szabad arról sem megfeledkezni, hogy az új alak mást hangsúlyoz: az *elfárad* ~ *lefárad*, *megrúg* ~ *lerúg*, *lebénul* ~ *mebénul*, *jelentkezik* ~ *bejelentkezik* és a többi hasonló igepárban az igekötő irányjelentése is közrejátszik az új változat megjelenésében, sőt más igekötős igéknek is lehet analógiás hatása. A *lebetegszik* esetében például az illető személyt a betegség *ledönti* lábáról; akit *lerúgnak*, az lenn is marad a földön; amit *lekötnek*, azt leszorítva kötik meg.

Bár van néhány példa arra, hogy a *fel*, *el*, *össze* váltanak fel korábbi igekötőt (*elbukik* ← *mebukik*, *felbecsül* ← *mebecsül*, *felgyújt* ← *meggyújt*, *összeszed* ← *fel-szed*), messze a legtöbb adat a *be* és a *le* igekötőre van. Egyrészt azért, mert mint arról

⁹ Ez nem azonos a nyelvjáráásokban meglévő *lebetegszik* '‹nő› szülés megindultakor ágyba fekszik' jelentésű igével (ÚMTSz. 3: 754b), de nem valószínű, hogy ennek hatására alakult volna a *megbetegszik* → *lebetegszik*. Kovalovszky szerint éppen e kettős értelem miatt különösen zavaró a *lebetegszik* (1977: 177).

fentebb szó volt, a *be* és a *le* perfektiváló funkciója a 19. században erősödik meg, másrészt mindkét igekötőnek még erős az irányjelentése, és az új alakok létrejöttét ez is befolyásolta.

Különösen tanulságos a *be* igekötő esete. Az újabb alakok egy részében a *be* speciális irányban módosítja az ige jelentését, úgy, hogy hivatalos jelentésárnyalatot kölcsönöz az igéknek. J. Soltész Katalin a *be* ötödik jelentésének veszi fel az általa „hivatalos funkciónak” nevezett jelentést (J. Soltész 1959: 119–20).¹⁰ Már Komáromy Lajos felfigyelt arra, hogy a *be* igekötő az ómagyar korban különböző igék jelentését hasonló irányban módosítja.¹¹ J. Soltész szerint feltehetően irradáció történthetett, vagyis néhány, úgynevezett „törvénykezési ige” esetében az igekötő eredetileg csak a cselekvés helyére, azaz a törvényszékre mutatott (*beidéz*, *beiktat*, *bevall*, *bevádol* stb.), de később az ige jelentése áterjedt az igekötőre, és ezután már más típusú/jelentésű igék is kaphattak ezzel az igekötővel ilyen speciális jelentésárnyalatot: *beáll* (katonának); *befúj*, *beesküszik*, *bejegyez*, *bejelent*, *beöltözik* ’szerzetesrendbe belép’, *beszentel*. Arra is rámutatott, hogy több olyan ige is tartozik ide, amely nem a törvényszékre utal, hanem csak valamilyen hivatalos helyre, így szerencsésebb ezt „hivatalos funkciónak” nevezni: *beajánl*, *beáruul*, *beavat*, *beiktat*, *bejelent*, *beperele*, *beszüntet* stb. (J. Soltész 1959: 118–20; vö. még D. Mátyai 1992: 683). Talán ezek analógiás hatása is közrejátszott az olyan igék keletkezésében, mint a *befogad* (pályázatot, kérelmet), *behatárol* (lehetőséget, hatáskört, előirányzatot), *beindít* (tanfolyamot, gyárat), *bevizsgál*.

A 19. század második felében egy részüket a germanizmus vádja érte. E nézet helytelensége ellen már Komáromy Lajos felszólalt. Úgy vélte, hogy a *be* hivatalos funkciója nem alakulhatott német mintára, mert a legtöbb igének nem felel meg *ein*-kezdetű német ige, sőt mivel a „befelé való irányulás mégis mindig hozzájuk képzelhető” (*beajánl*, *beáruul*, *beidéz*, *besúg*, *bevall*), így igazolhatók a később analógiásan keletkezettek is: *beesküszik*, *begyakorol*, *betanul*, *bemagol*, *bepanaszol*, *beterjeszt*, és jól beleillenek a befelé irányulást kifejező csoportba (Komáromy 1874: 125–6).

Komáromy magyarázatával egyet is lehet értenünk, de a németből való fordítással véleményem szerint számos esetben számolnunk kell, különösen olyankor, ha van német megfelelője, vagy ha a *-ba/-be* vonzat nem lehetséges: *behatárol* – *eingrenzen*, *beismer* – *eingestehen*, *bemond* – *einsagen*, *beszerez* – *einschaffen*, *beszüntet* – *einstellen*, *betanul* – *einstudieren*, *betekint* (*vmit*) – *etw. einsehen*, *bevall* – *einbekennen*. A fölcserélt igekötők használatában német hatásra gyanakodhatunk minden olyan esetben is, amelyekben a *be* igekötő jelentésmódosító szerepét a magyar előzményekből nehezen lehet magyarázni: *beér* (utol), *behoz* (’helyrehoz, pótol’), *belát*, *beszüntet*, *betart*. És természetesen a többi *be* igekötős igék analógiás hatását sem lehet kizárni.

¹⁰ A következő igéket sorolja ebbe a csoportba: *bead*, *beajánl*, *beáruul*, *beesküszik*, *befeleg*, *befizet*, *behajt* (adó), *behív*, *beiktat*, *beismer*, *bekíván*, *beküld*, *bemond*, *bemutat*, *beöltözik*, *bepanaszol*, *beperele*, *besoroz*, *besúg*, *beszentel*, *bevádol*, *beválaszt*, *bevonul*.

¹¹ Először Komáromy Lajos figyelt fel erre az igecsoportra, de ő még „törvénykezési igéknek” nevezte el őket (Komáromy 1874: 125).

A hivatalos funkció megjelenéséhez köthető első példákon az igekötő irányjelentése is világosan felismerhető, sőt az ige vonzata is (többnyire, bár nem mindig) *-ba/-be* ragos határozó: *beesküszik* (1577: *Az szerzeteseknek rendibe be eskűt*), *beidéz* (1526–27: *Herodes kiralyth az ew ffyay ydezeek be romay wdwarban*; 1608: *Béidézi vádolásban*), *beiktat* (1526–27: *hog ysmeg be yktathnaa kyralsagaban*; *be yktatyk az yz anya Marianak zyne eleiben, bel yktataak az pyspekseegben*; 1568: *ackor iktat be az eleibe, ammi örökseünkbe*; 1604: *örök eletre be iktato*); lásd még *bepecsétel*, *beszentel*, *beszolgált*, *bevádol*, *bevall* (NySz.).

Ha a *be* igekötős alakok jelentését megvizsgáljuk, találunk utalást hivatalra, hatóságra, illetve a szó egyik jelentése kapcsolatba hozható velük:

- a) *bediktál (le)*, *befogad (el)*, *bekönyvel (el)*, *beküld (meg)*, *beszerez (meg)*, *betektint (meg)*, *beterjeszt (elő)*, *bemond (meg)*, *besürget (meg)*, *bevádol (meg)*, *bevall (ki)*,
 b) *beismer (el)*, *beszüntet (meg)*, *betart (meg)*, *betilt (meg, el)*, *bevizsgál (meg)*.

Vélhetően ezzel a hivatalos funkcióval függ össze a *be* igekötőnek a szaknyelvi használata: *beszerez*, *betanul*, *betanít*, *bevizsgál*. A 20. század első felének nyelvművelő irodalmában gyakran hibáztatták azokat a *be* igekötős igéket, amelyekben a *be* a *meg* és az *el* helyére került, és amelyek jelentését a *be* hivatalos árnyalattal módosította. Az így alakult igék nagy része mára elterjedt, köznyelvivé vált, sőt a *meg*, *el* igekötős változatok is tovább élnek elkülönült – többnyire általánosabb – jelentéssel: *bediktál* ~ *lediktál*, *befogad* ~ *elfogad*, *beismer* ~ *elismer*, *beküld* ~ *megküld*, *beszerez* ~ *megszerez*, *beszüntet* ~ *megszüntet*, *betanul* ~ *megtanul*, *betilt* ~ *megtilt*, *bevizsgál* ~ *megvizsgál* stb.¹² Ezt rögzíti Kovalovszky Miklós 1953-ban, amikor azt írja, hogy ezek elfogadhatók, mert „jelentésbeli többletet, más árnyalatot fejeznek ki” (1953: 174). Vagyis ha szaknyelvi használatban helyes is, a köznyelvben a másik igekötővel való használatot ajánlják: *befogad* (pályázatot, kérvényt, számlát) a szaknyelvben helyes, a köznyelvben inkább az *elfogad*, a *bevizsgál* kereskedelmi és jogi szakkifejezés, a köznyelvben a *megvizsgál* jobb. A 19. század végén ezeket még minden formában helytelenítették.

Összegzés

Az igekötőket érintő változások egy része hasonló ahhoz, ami a korábbi századokban történt az igekötőkkel: a) az egyik igekötő ugyanabban a funkcióban erősödik a másik rovására; b) igekötő újabb és újabb igékhez járul; és c) az igekötőknek új jelentésmódosító szerepei alakulnak ki.

Az igekötő szokatlan használata az esetek egy jelentős részében a már a 19. században kialakult funkciójával magyarázható. A szakirodalomban felsorolt példák egy része a 19. század első felétől adathozható (*bepótol*, *beigazol*, *letilt* stb.), más részük a 20. század elejéről (*lejelentkezik*, *leközöl* stb.), némelyik csak az utóbbi évtizedből: *bekönyvel*, *lefixál*. Ezeket az eseteket mindenképpen el kell választani azoktól, amelyek

¹² Néhány esetben az igekötős ige jelentése kitágul, és elszakad a hivatalos-szaknyelvi jelentéstől: *beszerez*, *betervez*.

valóban újításnak számítanak, például azért, mert új akcióminőség jelenik meg, pl. nagy számban keletkeznek új *be* igekötős igék: *bevállal, beájul*.

A kérdés csupán az, köznyelvivé válnak-e ezek az új igekötős alakulatok (vagy legalább egy részük), éppen úgy, ahogy a korábbi esetekben is gyakran megtörtént? A 80–100 évvel ezelőtt helytelennek kikiáltott igekötős újítások ugyanis köznyelvivé váltak, és az új alakokhoz általában új jelentés társult. A nyelv művelés pedig elfogadta őket: de nem azért, mert helyesek, vagy mert megváltozott a nyelv művelés szemlélete, hanem mert elterjedtek, közhasználatúvá váltak.

HIVATKOZÁSOK

- Balassa József é. n. [1922]: *Helyes magyarság*, Budapest, Genius.
- Balassa József é. n. [1933]: A helyes magyarság szótára, in Kosztolányi Dezső szerk.: *A Pesti Hírlap Nyelvőre*, Budapest, Légrády Testvérek, 55–97.
- Balázs Géza 2001: *Magyar nyelvhelyességi lexikon*, [Budapest], Corvina.
- DebrGramm. = Magyar Grammatika, melyet készített Debreczenbenn egy Magyar Társaság. Bétsbenn, 1795.
- Dengl János 1937: *Magyar nyelvhelyesség és magyar stílus*, Budapest, Grill Károly könyvkiadóvállalata.
- ÉrtSz. = Bárczi Géza–Országh László szerk. 1959–1962: *A magyar nyelv értelmező szótára I–VII*, Budapest, Akadémiai.
- HivNyelv. = Bíró Ágnes–Grétsy László–Kemény Gábor 1976: *Hivatalos nyelvünk kézikönyve*, Budapest, Pénzügyminisztérium, Államigazgatási Szervezési Intézet.
- Huszár Ágnes 1992: Kevesebb több lett volna! in Kemény Gábor–Szántó Jenő szerk.: *Mondd és ird! Válogatott nyelvújító cikkek*, Budapest, Auktor, 269–71.
- Imre Sándor 1873: *A magyar nyelvújítás óta divatba jött idegen és hibás szólások bírálata, tekintettel az újítás helyes módjaira*, Budapest, Eggenberger-féle Akadémiai Könyvkereskedés.
- Kelemen Béla 1918: *Jó magyarság. Tanácsadó a magyar helyesírás, nyelvtan és fogalmazás nehézségeiben*, harmadik, átdolgozott kiadás, Budapest, Athenaeum.
- É. Kiss Katalin 2004: *Anyanyelvünk állapotáról*, Budapest, Osiris.
- Komáromy Lajos 1874: A „be” igekötő szerepe, *Magyar Nyelvőr* 3, 123–7; 157–60.
- Kovács Teréz 1954: A meg igekötő a Jókai-kódexben, *Magyar Nyelv* 50, 152–5.
- Kovalovszky Miklós 1953: Nyelvünk újabb belső fejleményeinek nyelvhelyességi kérdései, in Lőrincze Lajos szerk.: *Nyelvművelésünk főbb kérdései*, Budapest, Akadémiai, 115–97.
- Kovalovszky 1976: Nyelvünk rétegeinek és a napjainkban végbemenő nyelvi átrétegződésnek áttekintése és értékelése, in Grétsy László szerk.: *Mai magyar nyelvünk*, Budapest, Akadémiai, 87–95.
- Kovalovszky Miklós 1977: *Nyelvféjlődés – nyelvhelyesség*, Budapest, Akadémiai.
- Kovalovszky Miklós 1980: igekötők szerepe és használata, in NyKk I: 981–8.

- Ladányi Mária 2004: Rendszer – norma – nyelvhasználat: Igekötős neologizmusok „helyi értéke”, in Büky László szerk.: *A mai magyar nyelv leírásának újabb módszerei VI: Nyelvreírás és nyelvművelés, nyelvhasználat, stilisztika*, Szeged, SzTE Általános Nyelvészeti Tanszék – Magyar Nyelvészeti Tanszék, 95–116.
- D. Máta Mária 1992: Az igekötők, in Benkő Loránd főszerk. *A magyar nyelv történeti nyelvtana III/1: A kései ómagyar kor. Morfematika*, Budapest, Akadémiai, 662–95.
- Nádasdy Ádám 2003: Besír, beröhög, in Uő: *Ízlések és szabályok*, Budapest, Magvető, 285–8.
- NyKk. = Grétsy László – Kovalovszky Miklós szerk. 1980–1985: *Nyelvművelő kézikönyv I*, Budapest, Akadémiai.
- NymKsz. = Grétsy László – Kemény Gábor szerk. 2005: *Nyelvművelő kézisztár*, Budapest, Auktor.
- NymKsz.² = Grétsy László – Kemény Gábor szerk. 2005: *Nyelvművelő kézisztár (A magyar nyelv kézikönyvei 9.)*, második, javított és bővített kiadás, Budapest, Tinta.
- NySz. = Szarvas Gábor – Simonyi Zsigmond 1890–1893: *Magyar nyelvtörténeti szótár I–III*, Budapest, Hornyánszky Viktor Akadémiai Könyvkereskedése.
- NyÚSz. = Szily Kálmán 1902–1908: *A magyar nyelvújítás szótára*, Budapest, Hornyánszky Viktor.
- Pátrovics Péter 2002: Néhány gondolat a magyar igekötők eredetéről, valamint aspektus- és akcióminőség-jelölő funkciójuk (ki)alakulásáról, *Magyar Nyelvőr* **126**, 481–9.
- Pátrovics Péter 2003: Megjegyzések igekötőink használatának újabb tendenciáiról, in Hajdú Mihály és Keszler Borbála szerk.: *Köszöntő könyv Kiss Jenő 60. születésnapjára*, Budapest, ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet – Magyar Nyelvtudományi Társaság, 202–6.
- Pintér Jenő 1938: *Magyar nyelvvédő könyv*, második, átdolgozott kiadás, Budapest.
- Simonyi Zsigmond 1879: *Antibarbarus*, Budapest, Eggenberger-féle könyvkereskedés.
- Simonyi Zsigmond 1903: *Helyes magyarság*, Budapest, Athenaeum = *Nyelvészeti Füzetek* **8**.
- J. Soltész Katalin 1959: *Az ősi magyar igekötők*, Budapest, Akadémiai.
- J. Soltész Katalin 1959: A le igekötő mai használatáról, *Magyar Nyelvőr* **83**, 402–4.
- T. Somogyi Magda 2003: Az újabb *be* igekötős igék és az ifjúsági nyelv, in Hajdú Mihály és Keszler Borbála szerk.: *Köszöntő könyv Kiss Jenő 60. születésnapjára*, ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet – Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest, 371–5.
- SzT. = *Erdélyi magyar szótörténeti tár 1–12*, Anyagát gyűjtötte és szerkesztette Szabó T. Attila (1–6), szerk. Vámszer Márta (7–12), Bukarest – Budapest – Kolozsvár, 1975–2002. Kriterion, Akadémiai, Erdélyi Magyar Múzeum-Egyesület.
- Tiszamarti Antal 1943: *Szeplőtlen magyarság*, Budapest, Studium.
- ÚMTSz. = *Új magyar tájszótár III*, főszerk.: B. Lőrinczy Éva, Budapest, Akadémiai, 1992.

I. FÜGGELÉK

IGEKÖTŐ IDEGEN SZAVAKON

	Magyar Nemzeti Szövegtár		Magyar Történeti Szövegtár	
	igekötő nélkül	igekötővel	igekötő nélkül	igekötővel
átranzszformál	98	7	24	1
beimportál	971	5 (1 nym.)*	66	0
beinstallál	162	1	2	0
beinvítál	1086	56	88	9
beintegrál	1433	11 (1 nym.)	184	0
beleintegrál	1436	9	?	?
beinvestál	238	13 (2 nym.)	3	0
beleinvestál	240	6	3	1
eldeformál	127	6	35	0
elszeparál	34	20	11	0
kidisszidál	334	3	54	0
kiexportál	1095	1 (2 nym.)	45	0
ledegradál	265	15 (1 nym.)	78	3
ledesztillál	52	0	9	0
lereagál	12520	70	476	9
leredukál	360	21	132	4
meginvítál	1058	119	90	19
megreformál	145	226	109	41
összekombinál	562	30	309	4

* Zárójelben a nyelvművelő írásokban előforduló találatok.

II. FÜGGGELÉK

FÖLÖSLEGES IGEKÖTŐ

+ = a szót helytelenként említi

+! = a szót helyesként említi

+? = bizonyos jelentését helyesli, mást helytelenít

	Imre 1873	Simonyi 1879	Simonyi 1903	Kelemen 1918	Balassa 1922	Balassa 1933	Dengl 1937	Pintér 1938	Kovalovszky 1953	Hiv ny. 1976	Kovalovszky 1977	NyKk. 1980–85 ¹	NyKsz 1997	NymKsz. ² 2006
beajánl							+!	+	+					
beazonosít										+			+	+
bebiztosít							+			+	+	+	+	+
bebizonyít				+!			+!		+!					+
becsatol (íratot)								+		+		+	+	+
befogatosít			+											
befolyamodik			+											
begyőz	+		+											
behelyettesít							+		+!		+!			
beidéz			+										+	+
beigazol(ódik)	+	+	+	+		+	+!	+	+	+	+	+	+	+
beigér							+!		+!		+			
bemellékel			+											
bepótol							+	+	+	+	+	+	+	+
beszerez			+				+!				+!			

¹ A Nyelvművelő Kézikönyv ítéletei szinte teljesen egyeznek Kovalovszky 1977-es munkájával. Nem véletlenül, hiszen a NyKk. vonatkozó szócikkeit is Kovalovszky Miklós írta, és a két munka között igen kicsi az időbeli távolság.

	Imre 1873	Simonyi 1879	Simonyi 1903	Kelemen 1918	Balassa 1922	Balassa 1933	Dengl 1937	Pintér 1938	Kovalovszky 1953	Hiv ny. 1976	Kovalovszky 1977	NyKk 1980-85 ¹	NyKsz 1997	NymKsz. ² 2006
beszoroz							+							
bevádol			+				+				+			
bevásárol									+		+	+		
beállal													+	+
elfogad vkit		+	+											
elkötelezi magát							+		+					
eltúloz									+					
elvár			+	+				+						
elvitat			+				+							
felerősít							+		+					
felfokoz							+						+	
felmagasztal							+		+					
kiárul	+													
kiértékel										+	+	+	+	+
kiértésít							+		+	+	+	+	+	
kifárad									+					
kifolyósít										+				
kigyárt										+				
kihangsúlyoz							+	+	+	+	+	+	+	+
kiigényel									+		+	+	+	+
kikézbésít						+	+	+	+	+	+	+	+	
kiközvetít										+		+		
kirészletez										+				
kiszabályoz										+				
kiszámláz										+				

	Imre 1873	Simonyi 1879	Simonyi 1903	Kelemen 1918	Balassa 1922	Balassa 1933	Dengl 1937	Pintér 1938	Kovalovszky 1953	Hiv ny. 1976	Kovalovszky 1977	NyKk. 1980-85 ¹	NyKsz 1997	NymKsz. ² 2006
kivizsgál									+		+			
leállamosít									+					
leápol (gépet)											+		+?	
lebiztosít						+								
lecsatlakozik											+	+	+	
lecsökkent						+	+	+	+	+	+		+	+?
leegyszerűsít							+	+	++	+	+		+	+?
leellenőríz									+	+	+		+?	+?
lefedez						+			+		+	+		
lefogad						+	+	+	+		+		+?	+
legazemberez									+					
legyaláz									+					
legyárt									+	+	+		+?	+?
lehoz (újság)						+								
leigazol(tat)					+	+	+	+	+	+			+?	+?
leigényel									+					
lejelentkezik										+	+		+	+
lekezel (jegyet)							+		+		+		+	+?
lekonferál													+?	+?
leközi			+		+	+	+	+	+	+	+		+	+?
lelálttamoz										+	+	+		
lelevelez										+			+	+
lemérsékel							+		+		+			
lenépnevel									+					
lenyomoz					+				+		+			+

	Imre 1873	Simonyi 1879	Simonyi 1903	Kelemen 1918	Balassa 1922	Balassa 1933	Dengl 1937	Pintér 1938	Kovalovszky 1953	Hiv ny. 1976	Kovalovszky 1977	NyKk. 1980-85 ¹	NyKsz 1997	NymKsz. ² 2006
leosztályoz							+				+			
lepocskondiáz									+					
lepontosít													+	+
lerendez										+	+	+	+	+
lerövidít									+		+		+	+
lesokszorosít										+	+		+	+
leszabályoz													+	+
leszállít					+		+		+	+	+	+	+	+
leszerződik							+	+	+	+	+	+	+	+
leszűkít									+	+				
leutánoz							+		+		+		+	+
megemel										+				
megmarasztal			+		+	+								
megtámogat			+											
megválaszol			+			+			+	+	+			+
visszaemlékezik									+					

	Imre 1873	Simonyi 1879	Simonyi 1903	Balassa 1922	Kelemen 1918	Balassa 1933	Dengl 1937	Pintér 1938	Kovalovszky 1953	Hiv.ny. 1976	Kovalovszky 1977	NyKk. 1980-85	NymKsz. 1997	NymKsz ² 2006
belát (át)		+												
bemond (meg)									+		+			+
benáthásodik (meg)											+	+		
besokszoroz (meg)														
beszerez (meg)			+				+		+		+			
beszűntet (meg)	+	+	+	+	+	+		+	+	+	+	+	+	+
betanul (meg)	+		+		+		+		+	+	+	+	+	+
betart (meg)		+	+	+	+	+		+	+	+	+	+	+	+
betekint (meg)		+	+	+		+								
betelik (el)			+		+									
beterjeszt (elő)	+				+					+		+		
betervez (meg)									+	+			+	+
betilt (meg, el)			+			+	+	+	+		+	+	+	+
bevádol (meg)			+				+		+		+	+		
bevall (ki)	+	+	+(meg)						+		+	+		
bevesz (meg)			+											
bevizsgál (meg)										+		+	+	+
elbukik (meg)									+					
elmagyarosodik			+					+					+	+
elmeszesedik (meg)							+							
elszenesedik (meg)							+							
felbecsül (meg)							+					+		
felemészt (meg)							+							
felemlít (meg)														
felgyűjt (meg)			+	+			+							

	Imre 1873	Simonyi 1879	Simonyi 1903	Balassa 1922	Kelemen 1918	Balassa 1933	Dengl 1937	Pintér 1938	Kovalovszky 1953	Hiv.ny. 1976	Kovalovszky 1977	NyKk. 1980-85	NymKsz. 1997	NymKsz ² 2006
felismer (rá)	+						+							
felkeres (meg)			+											
felmond (el)	+		+									+		
felnyit (ki)				+										
felpanaszol (el)							+							
felsorol (elő)	+						+							
felszámol (el)														
feltalál (meg)			+											
kialszik (el)			+											
kiépit (meg, fel)			+					+				+		+
kiérdemel (meg)	+										+	+		+
kifárad (el)							+		+			+	+	+
kifogy (el)							+					+		
kigyakorol (be)									+		+	+	+	+
kiigazít (meg)												+	+	+
kikerül (el)			+											
kimarad (el)			+											
kimegy (el)			+											
kimélyít (el) (kapcsolatot)													+	+
kiolt (el)			+											
kiolvas (el)	+	+	+	+	+			+	+	+	+	+	+	+
kitárgyal (meg)									+	+	+	+	+	+
kitart (el)							+					+		
kitér (rá)										+				

	Imre 1873	Simonyi 1879	Simonyi 1903	Balassa 1922	Kelemen 1918	Balassa 1933	Dengl 1937	Pintér 1938	Kovalovszky 1953	Hiv.ny. 1976	Kovalovszky 1977	NyKk 1980-85	NymKsz. 1997	NymKsz ² 2006
kivár (meg)											+			
kivitat (meg)									+		+	+		
kivizsgál (meg)					+		+	+	+		+	+	+	
lead (át)			+											+
lead (elő)				+	+								+?	+
leáll (meg)					+			+	+		+		+?	+?
lebénul (meg)											+		+	+
lebetegszik (meg)											+			+?
lebukik (el?)									+		+			
lebüntet (meg)							+		+	+	+	+	+	+
lecserél (ki)													+?	+?
lefürdik (meg)									+		+		+	+
lehatárol (körül)										+				
leizzad (meg)														+
leköt (meg)					+									
lelátogat (meg)											+	+	+	+
lemér (meg)									+		+			
lemoddik (meg)				+					+		+			+
lenyomoz (ki)					+		+	+	+	+	+		+?	+
leoszt (ki)										+?				
leosztályoz (meg)								+	+		+			
lepirít (meg)									+		+			
lerendez (el)											+		+	+
lerögzít (meg)					+			+						
lerövidít (meg)							+	+			+?		+?	+?

THE MEANING OF PREPOSITIONS AND LINGUISTIC NORM

BALÁZS SINKOVICS

Since the end of the 19th century Hungarian language cultivation has been writing critically about so called "unnecessary verbal prefixes". According to the language cultivators a prefix is unnecessary if the verb has the same meaning with or without it. In one class the prefix makes the verb perfective, although the verb has perfective aspect without it, too: *pótol* 'replace; make up' ~ *bepótol* 'replace; make up'; *jelentkezik* 'present oneself, report' *bejelentkezik* 'present oneself, report'. In the other class the speakers replace the prefix by another one, but the meaning does not change: *megszüntet* 'stop, cease; abandon' *beszüntet* 'stop, cease; abandon'.

I have collected verbs which have been disapproved in the reference books of language cultivation in the last hundred years. I suggest that although the most verbs are really new, but their rise was not unusual. The prefixes are not unnecessary, because it seems to appear a new rule in Hungarian. Namely a verb is perfective if it has a prefix. And the speakers do not deal with the perfective meaning of the verb. In the other case, if an old prefix is replaced with a new, not only the new form remains, but the old one too, and they will develop different meanings later.